

змістовного наповнення функцій місцевого самоврядування, дослідження їх сутності, специфіки реалізації кожної з функцій в умовах сучасного суспільства. Удосконалення функцій місцевого самоврядування дозволить розробити ефективний механізм їх реалізації з метою гарантування кожному громадянину права на місцеве самоврядування.

Бібліографічний список:

1. Батанов О.В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія / відп. ред. М. О. Баймуратов. – К. : Видавництво «Юридична думка», 2010. – 656 с.
2. Кельман М. С. Загальна теорія держави та права : підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. – Львів, 2003. – С. 413.
3. Матвієнко А. С. Політико-правові засади територіальної організації держави: світовий досвід і Україна : монографія / А. С. Матвієнко. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2015. – 376 с.
4. European Urban Charter II. Manifesto for a new urbanity [Електронний ресурс] // Website of Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1302971>
5. Дробуш І. В. Функції представницьких органів місцевого самоврядування в Україні : атореф. дис. ... канд. юрид. наук / І. В. Дробуш. – К. : Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2002. – 14 с.
6. Котельникова Е. А. Административное право : учебник / Е. А. Котельникова, И. А. Семенцова, М. Б. Смоленский. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. – 352 с.
7. Руснак Б. А. Місцеве самоврядування в Україні: теорія і практика. Посібник для депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів / Б. А. Руснак. – Одеса, 2011. – 536 с.
8. Гудзь Т. І. Форми реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування / Т. І. Гудзь // Право і суспільство. – 2011. – № 3. – С. 70-75.
9. Котенко Т. В. Тенденції розвитку функцій місцевого самоврядування в умовах розбудови громадянського суспільства / Т. В. Котенко // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 1. – С. 80-84.
10. Дробуш І. В. Соціальна функція місцевого самоврядування: її структура, сутність та зміст / І. В. Дробуш // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2015. – № 2 (32). – С. 90-96.
11. Морозов Ю. П. Инновационный менеджмент : учеб. пособие / Ю. П. Морозов, А. И. Гаврилов, А. Г. Городнов. – 2-е изд. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 471 с.

В статье исследуется сущность функций местного самоуправления в условиях развития и трансформации политической системы Украины. Автор акцентирует внимание не только на необходимость внедрения новых функций, но и на развитии и переосмыслении содержания наполнения функций, которые являются общепринятыми для местного самоуправления. Предлагается активное развитие социальной и информационной функций местного самоуправления.

The article examines the nature of local government functions in the development and transformation of the political system of Ukraine. The author focuses not only on the need to introduce new features, but also on the development and content of rethinking the functions that are established for local governments. It is proposed to active development of social and information functions of local government.

Стаття надійшла до редколегії 02.11.2016

УДК 332.14(477)

Краснопольська Т. М., НУ «ОЮА»

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ТИПИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

В статті розглянуто поняття, основні принципи та цілі регіональної політики. Визначено основні інструменти реалізації регіональної політики в Україні, запропоновано заходи щодо підвищення ефективності регіональної політики, в тому числі створення системи моніторингу такої політики на рівні держави.

Збереження і зміцнення цілісності держави, економічне зростання та підвищення добробуту народу є основними факторами сталого розвитку держави. Оскільки цілями регіональної політики в тій чи іншій мірі є всі три згаданих вище чинника, то не можна заперечувати, що вибір правильної регіональної політики надає далеко не другорядне вплив на формування майбутнього всієї країни.

Перехід до сталого розвитку України буде можливий тільки тоді, коли буде забезпечено сталий розвиток всіх її регіонів. Переосмислення раніше сформувалася регіональної політики

в зв'язку з реаліями і завданнями XXI століття і врахуванням досягнень та накопиченого досвіду інших країн в розробці цього питання вкрай важливо для України сьогодні.

В останні роки, у зв'язку з високою актуальністю даної тематики, спостерігається збільшення інтересу вітчизняних та зарубіжних дослідників до теми «регіональної політики».

Окремі аспекти регіональної політики України розглядаються в працях Б. Данилишина, М. Долішного, Я. Жаліла, Б. Кваснюка, В. Керецмана, М. Козоріз, Е. Лібанової, В. Мікловди, О. Оболенського, Я. Олійника, А. Павлюк, С. Пирожкова, С. Романюка, Д. Стеценка, М. Чумаченька та інших вітчизняних дослідників.

Серед російських авторів можна виділити групу вчених, що мали описові роботи, присвячені регіональній політиці окремих країн або групи країн (М.А Павлова, Н.І. Ларіна, А.А. Кисельникова, Ю.М. Гладкий, А.І. Чистобаєв тощо), а також групу дослідників, які аналізували окремі аспекти регіональної політики (О.В. Вітковський, О.В. Кузнєцова, В. Золотарьов, В. Наливайко, Е. Чебанов, Н. Невська, Е. Бабаян а інші).

Регіональна політика є інструментом, чинним в умовах різних економічних формацій. Уявлення про регіональну політику увійшли не тільки в повсякденну практику економічно розвинутих країн, а й стали основою для розробки ряду програмних документів державного та міждержавного характеру.

Класичне визначення регіональної політики належить Е.Б. Алаєву: «сфера діяльності з управління економічним, соціальним та політичним розвитком країни в просторовому, регіональному аспекті» [1].

Акцент на діяльність держави простежується у визначенні, запропонованому вченим С.С. Артоблевським, «регіональною політикою слід вважати будь-яку діяльність держави, усвідомлено спрямовану на досягнення тих чи інших зрушень в територіальній структурі суспільства та/або господарства» [2]. Як правило, мова йде про діяльність центральних органів влади – і в федеральних, і унітарних державах.

Грунтуючись на аналізі вже наявних досліджень можна відзначити, що факт існування територіальних відмінностей ще не означає автоматичної появи регіональної політики. Тут можливі два варіанти її виникнення: присутність зовнішніх (по відношенню до регіону) політичних сил, які вважають цей регіон зоною своїх

інтересів і реалізують свої економічні і соціальні програми на його території; в самому регіоні формуються соціальні верстви і групи, що проголошують соціально-економічний розвиток території своєї політичної метою. Останні проводять регіональну політику, виходячи з територіального інтересу, який проявляється в соціальній або політичній сфері.

Таким чином, регіональна політика представляє собою державні заходи щодо перерозподілу ресурсів між регіонами країни заради заданих цілей, що характеризуються довгостроковістю. Така політика може бути усвідомленою (цілі продумані і поставлені саме як регіональні), «напівусвідомленою» (як непрямі регіональні наслідки державних програм, не призначених безпосередньо для регіональних впливів) і неусвідомленою (як регіональні наслідки всіх інших державних заходів).

Практика показує, що цілі і завдання регіональної політики різних держав не можуть збігатися та варіюються в досить широких межах. Разом з тим існують загальні, генералізовані цілі, властиві регіональній політиці практично всіх без винятку країн, що її реалізують:

створення і зміцнення єдиного економічного простору та забезпечення економічних, соціальних, правових і організаційних основ державності;

відносно вирівнювання умов соціально-економічного розвитку регіонів;

пріоритетний розвиток регіонів, що мають особливо важливе стратегічне значення для держави;

максимальне використання природних, в т.ч. ресурсних особливостей регіонів;

запобігання забрудненню навколишнього середовища, комплексний екологічний захист регіонів та ін.

Основні напрямки регіональної політики західноєвропейських держав переважно пов'язані з долею так званих проблемних регіонів.

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року визначає такі цілі державної регіональної політики:

1. підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів;
2. територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток;
3. ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку [3].

Стратегія наголошує на тому, що регіональна політика в Україні вимагає координації її цілей та заходів з пріоритетами галузевих політик у таких сферах, як транспорт та інфраструктура; економічний розвиток та інвестиції; підприємництво і регуляторне середовище; конкурентна політика; ринок праці; освіта і наука; інноваційна діяльність.

Цілі регіональної політики можна поділити на три групи: соціальні, економічні та політичні.

Соціальні цілі регіональної політики, безпосередньо впливають з таких принципів демократичного суспільства як соціальна справедливість та рівноправність громадян. Згідно з цими принципами збалансоване регіональний розвиток має гарантувати всім громадянам незалежність якості життя від регіону, в якому людям випало жити і працювати. Таким чином, регіональна політика повинна бути спрямована на вирівнювання міжрегіональних відмінностей в доходах населення, рівні безробіття, соціальній інфраструктурі, транспортній мережі, комунікації, стані навколишнього середовища і т.п.

Соціальні цілі регіональної політики відрізняються від економічних і політичних, з якими вони не рідко вступають в протиріччя. Економічні цілі можна звести, в основному, до необхідності державного регулювання розміщення інвестицій для більш повного використання факторів виробництва (робочої сили, природних ресурсів віддалених регіонів, неосвоєних земель і т.п.). Переслідування економічних цілей в деяких випадках призводить до посилення соціальних диспропорцій, так як згідно з ними виявляється економічно більш вигідним сприяти розвитку соціально більш благополучних регіонів. З тими політичними цілями, які відносяться до так званих «національних», соціальні цілі практично не вступають в протиріччя. Політичні цілі виражають природне для кожної держави бажання забезпечити свою зовнішню безпеку і територіальну цілісність, що особливо важливо для багатонаціональних держав, для яких найбільш високий ризик регіонального сепаратизму. На противагу до соціальних цілей можуть виступати ті політичні цілі регіональної політики, які відносяться до так званих «прагматичних» цілей, які передбачають використання регіональної політики як засобу політичної боротьби між різними силами.

Визначення співвідношення цілей регіональної політики багато в чому політично обумовлено. У західній літературі детально опи-

сана проблема вибору – «економічна ефективність чи соціальна справедливість». Вирішення цієї проблеми, скоріше, визначає політична ідеологія, пануюча в той чи інший період часу, ніж наукові дослідження.

У різних країнах робиться наголос на різні цілі регіональної політики. Так, наприклад, для таких країн як Греція, Ірландія і Португалія характерно превалювання економічних цілей. Підвищена увага до економічних цілей пов'язана з тим, що в цих країнах відзначається проведення регіональної політики на тлі слабого розвитку національної економіки в порівнянні з іншими країнами-членами ЄС. Контраст в розвитку створює протиріччя між завданнями національного розвитку і ліквідації нерівномірності розвитку окремих регіонів, що призводить до звернення першорядної уваги на проблеми національного економічного розвитку. При цьому, для Іспанії, яка теж відноситься до цієї групи країн, характерним є приділення більшої уваги до соціальних цілей регіональної політики.

У Німеччині та Італії, в яких серед країн ЄС спостерігаються найбільші внутрішні відмінності в рівні розвитку окремих регіонів – між «старими» і «новими» землями Німеччини, а також між північчю і півднем Італії, – велике значення надається соціальним цілям. Традиційно велику увагу соціальним цілям приділяли у Франції. У Сполученому Королівстві спочатку основними були соціальні цілі [4, с. 650-680]. Проте, останнім часом все більша увага приділялася залученню інвестицій у внутрішні райони, а також конкурентоспроможності регіонів.

Для ЄС було характерно превалювання економічних цілей, які трансформувалися в стимулювання припливу фінансових ресурсів у найбільш динамічні регіони, здатні максимально прискорити зростання національної економіки, що призводило до посилення нерівномірності регіонального розвитку. Домінування економічних цілей пов'язано з тим, що в основу районування ЄС були покладені економічні райони, які пізніше стали об'єктами регіональної політики. Економічні райони розвивалися відповідно до законів розвитку виробництва. Найбільш важливим в них вважалася наявність економічної цілісності території, а не однорідність території з якогось-небудь іншої ознаки.

В Україні протягом останніх років економічні цілі продовжували переважати над соціальними. Так, інвестиції направлялися

в основному не в економічно слабозрозвинені райони з метою вирівнювання територіальних диспропорцій, а в конкурентоспроможні, такі, які були здатні розвивати національну економіку.

Останнім часом в Україні також спостерігається посилення ролі політичних цілей, що доходить до домінування цих цілей над іншими. Соціальні цілі регіональної політики в значній мірі замінюються підтриманням фактично сформованих розходжень бюджетної забезпеченості та пом'якшенням найбільш гострих регіональних проявів економічної кризи.

В ході аналізу можна виділити цілий ряд основних політичних принципів, які вимагають проведення регіональної політики в країні і таким чином забезпечують увагу до цих питань з боку політичних сил, що абсолютно необхідно для досягнення поставлених цілей.

Стратегія визначає наступні принципи регіональної політики:

конституційність та законність – відповідність Конституції та законам України, міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

співробітництво – узгодження цілей, пріоритетів, завдань, заходів і дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, забезпечення взаємодії між ними під час формування та реалізації державної регіональної політики;

паритетність – забезпечення рівних можливостей доступу об'єктів державної регіональної політики до ресурсів державної фінансової підтримки регіонального розвитку;

відкритість – прозорість, прогнозованість, передбачуваність, послідовність діяльності органів державної влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування під час формування та реалізації державної регіональної політики;

субсидіарність – децентралізація владних повноважень, їх передача іншим органам на найнижчий рівень управління, які можуть їх реалізувати найбільш ефективно;

координація – взаємозв'язок та узгодженість довгострокових стратегій, планів та програм розвитку на державному, регіональному та місцевому рівні;

єдність – зменшення соціально-економічних диспропорцій між окремими регіонами, забезпечення просторової, політичної, економічної, соціальної, гуманітарної цілісності України;

історична спадкоємність – врахування та збереження позитивного досвіду розвитку регіонів;

сталий розвиток – забезпечення невиснажливого, ощадного та ефективного використання енергетичних, матеріальних, природних та інших ресурсів для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь [3].

Основним серед перерахованих вище принципів є конституційність та законність. Важливо, щоб політика мала надійну законодавчу основу. Регіональна політика неминуче передбачає вибір району, для якого виділяються ресурси. Дуже важливо, щоб такий вибір здійснювався відповідно до існуючого законодавства, забезпечуючи таким чином послідовність і прозорість політики, що проводиться, і щоб результати політики доводилися до відома широких кіл громадськості. Якщо не прийняти такий підхід, доцільність дій неминуче буде ставитися під сумнів і навіть дискредитуватися, а сама регіональна політика втратить широку підтримку, яка є необхідною передумовою її успіху. Більш того, загальновизнано, що основні законодавчі норми повинні доповнюватися більш детальними робочими директивами. Таким чином, створюються рамки для прийняття і обґрунтування політичних рішень.

Визначений в Стратегії перелік принципів можна доповнити таким принципом, як довгостроковість. Хоча політика часто розглядається як спосіб вирішення нагальних проблем (наприклад, проблеми безробіття в зв'язку з закриттям виробництва), її основною метою є вирішення довгострокових структурних завдань. Одним з основоположних принципів регіональної політики є те, що доцільніше надавати допомогу регіонам, що зазнають структурних змін, ніж субсидювати постраждалі галузі економіки або виробництва. Аналогічним чином, політичний акцент робиться на підтримку інвестицій, а не на тривалого субсидювання.

До принципів регіональної політики також слід віднести її ринкову орієнтацію. Метою регіональної політики є допомога у створенні таких умов, при яких ринкові відносини могли б найбільш ефективно розвиватися. Внаслідок цього, ініціативи регіональної політики спрямовані на вдосконалення структури ринкових відносин і не входять в протиріччя з ними. Метою

є не просто створення робочих місць, а створення надійних і привабливих можливостей отримання роботи. Цей напрямок політики, наприклад, підтримується Директоратом з політики ринкових відносин в країнах ЄС (Competition Policy Directorate). Директорат скасував існуючі субсидії і, спрямовуючи зусилля на вирішення найбільш гострих проблем, прагне зробити так, щоб діяльність в рамках регіональної політики не входила в протиріччя з ринковими відносинами. З іншого боку, існує невеликий ряд винятків із правила ринкової орієнтації. Вони відносяться в першу чергу до таких випадків, коли проведення регіональної політики має позаекономічну мотивацію (наприклад, в скандинавських країнах з низькою густиною населення).

Четвертим аспектом регіональної політики є її просторова спрямованість. Бюджетні обмеження вимагають робити вибір між районами, в які будуть спрямовані ресурси. Це, в свою чергу, вимагає чіткого і обґрунтованого критерію для вибору району, що також є політичним аспектом.

Крім того, регіональна політика вимагає скоординованого політичного підходу. Природа регіональних проблем така, що вона вимагає участі в їх вирішенні цілого ряду національних міністерств і відомств, різних організацій регіонального рівня, а також приватного сектора економіки. Забезпечення економічного розвитку певного регіону вимагає, щоб в його фінансуванні, крім органів, що займаються регіональною політикою, брали участь широкі кола осіб і організацій, зацікавлених у такому розвитку. Така вимога спільного фінансування ще підсилює акцент на відносинах партнерства і на необхідності співпраці для досягнення цілей регіональної політики.

Інструменти регіональної політики тісно пов'язані з особливостями регіональної політики певної країни. Перелік інструментів, а також ступінь важливості кожного конкретного інструменту буде змінюватись в різних державах. Проте, з точки зору історичного розвитку виділяють п'ять великих груп інструментів регіональної політики: засоби стримування розміщення нових підприємств у перенаселених районах; просторовий розподіл економічної діяльності держави; фінансове стимулювання компаній; створення інфраструктури; «м'які» заходи стимулювання розвитку.

Слід зазначити, що останнім часом роль засобів стримування та просторового розподілу економічної діяльності держави істот-

но скоротилася, в той час, як фінансове стимулювання, надання інфраструктури і «м'які» заходи стимулювання розвитку використовуються в даний час в більшості країн ЄС.

Фінансове стимулювання полягає в тому, щоб зацікавити фірми розміщувати виробництво або інвестиції в проблемних регіонах – дотації на певні суми інвестицій, кредити, фінансові пільги, субсидії в зв'язку зі створенням робочих місць і т.п. Такі інструменти стимулювання використовуються багатьма країнами ЄС. Крім того, існує більш широка підтримка розвитку бізнес-середовища в проблемних регіонах – допомога, адресована не конкретним фірмам, а скоріше має на меті поліпшити умови ведення бізнесу для всіх фірм даного регіону. Такі заходи можуть полягати в створенні фізичної інфраструктури (як на локальному рівні, так і в перспективі зміни стратегії інвестицій) в комбінації з «м'якими» елементами інфраструктури, що відносяться, наприклад, до підтримки інформаційних мереж, консалтингової діяльності, освіти, наукових досліджень і технічних розробок.

В Україні основним інструментом регіональної політики є стимулювання розвитку регіонів, яке здійснюється з метою:

забезпечення їх сталого розвитку в інтересах усієї України, підвищення рівня життя населення, подолання бідності та безробіття, формування середнього класу;

ефективного використання економічного, наукового, трудового потенціалу, природних та інших ресурсів, а також особливостей регіонів для досягнення на цій основі підвищення рівня життя людей, оптимальної спеціалізації регіонів у виробництві товарів та послуг;

створення рівних умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України;

забезпечення додержання визначених державою соціальних гарантій для кожного громадянина незалежно від місця його проживання;

подолання депресивного стану окремих територій, своєчасного і комплексного розв'язання проблем охорони довкілля [5].

Вітчизняне законодавство визначає, що стимулювання розвитку регіонів має здійснюватись на засадах:

збалансування загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів розвитку, визначення державою з урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування науково обґрунтованих пріоритетних напрямів регіонального розвитку;

програмно-цільового підходу до розв'язання проблем соціально-економічного розвитку, створення сприятливого інвестиційного середовища в регіонах;

максимального наближення послуг, що надаються державними органами та органами місцевого самоврядування, до споживачів цих послуг;

концентрації на конкурсній основі коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також інших ресурсів з метою досягнення найбільш ефективного їх використання для цілей регіонального розвитку;

співробітництва та взаємної відповідальності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, наукових і громадських організацій та інших суб'єктів у виконанні завдань регіонального розвитку.

Згідно вітчизняного законодавства, основним напрямом серед заходів, спрямованих на розвиток регіонів є стимулювання розвитку депресивних територій, що відбувається шляхом:

цільового спрямування державних капітальних вкладень у розвиток виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури;

надання державної підтримки, у тому числі фінансової, малим підприємствам, сприяння формуванню об'єктів інфраструктури розвитку підприємництва, таких як бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні та консалтингові центри, венчурні фонди тощо;

спрямування міжнародної технічної допомоги на розв'язання актуальних соціально-економічних та екологічних проблем, а також здійснення інших найважливіших заходів;

сприяння зайнятості населення, забезпечення цільового фінансування програм перекваліфікації та професійного розвитку трудових ресурсів, стимулювання трудової міграції, удосконалення соціальної сфери, зокрема житлового будівництва, охорони здоров'я та охорони довкілля;

надання іншої державної підтримки розвитку таких територій.

Допомога може бути спрямована на поліпшення інвестиційного клімату в кризовому регіоні – створення і модернізація інфраструктури, навчання і перенавчання кадрів і т.д. Все це збільшує інвестиційну привабливість регіону. Можна передати допомогу безпосередньо інвесторам, прямо компенсувавши частину їх витрат.

Допомога може бути більш орієнтована на великі компанії або дрібний і середній бізнес, певні галузі господарства і промисловості або тип проекту. Особливе питання – співвідношення витрат на проект і кількості нових або збережених робочих місць. Ці питання раціональніше вирішувати виходячи з особливостей кожного кризового регіону.

Державні цільові програми соціально-економічного розвитку регіонів можуть відігравати більшу, ніж зараз, роль в «вирівнюванні» регіональної політики. Це може бути досягнуто за рахунок виправлення їх загальноєвропейських недоліків. При їх розробці та реалізації повинні враховуватися базові принципи програмного управління; чітко визначатися цілі; чисельність і масштаби програм повинні відповідати наявним ресурсам; відбір повинен проводитися відповідно до чітко сформульованими критеріїв в рамках конкурсних процедур; повинна бути передбачена відповідальність за виконання програм. Періодичне недофінансування програм є, значною мірою, наслідком, а не причиною зазначених вище недоліків.

Для підвищення ефективності програм при вирішенні регіональних проблем можна запропонувати наступні заходи, як:

розробка порядку формування щорічно оновлюваного офіційного переліку найбільш гострих регіональних проблем; саме вони (а не соціально-економічний розвиток регіонів має стати об'єктом державних цільових програм.

встановлення формалізованої процедури відбору пріоритетних проблем, для реалізації яких можуть бути гарантовані бюджетні ресурси;

організація гласного та відкритого конкурсу пропозицій для включення їх в проект урядових пропозицій щодо розробки та реалізації державних програм в майбутньому фінансовому році;

встановлення порядку проходження пропозицій щодо розробки програм через процедури розробки та затвердження державного бюджету на черговий рік;

офіційне закріплення обов'язкового співфінансування програм з державного та місцевих бюджетів;

введення персоніфікованої відповідальності генерального замовника і одержувачів коштів за фінансування, цільове використання коштів та виконання програмних завдань;

розробка єдиних методів оцінки ефективності програм і надання їм офіційного статусу.

Значна частина програм повинна обов'язково бути орієнтована на зниження соціально-економічних диспропорцій.

Зниження, в рамках регіональної політики, просторових диспропорцій, можливо і за рахунок посилення міжрегіональної інтеграції. В її рамках може бути отриманий кумулятивний ефект, який торкнеться і кризових територій (разом з більш успішними). При створенні Центром необхідних умов, можливо організувати прямий перерозподіл коштів з фінансово благополучних регіонів в депресивні. Слід здійснити цілеспрямовану систему заходів щодо розвитку правової та інституційної бази інтеграції, інвестиційної діяльності для поліпшення якості економічного простору та його однорідності.

До інструментів регіональної політики можна віднести здійснення моніторингу та контролю за просторовими наслідками прийнятих державою рішень в різних сферах (в тому числі по витрачання коштів). Це дасть змогу заздалегідь блокувати ті наслідки, які можуть привести до значного збільшення регіональних соціально-економічних диспропорцій. Такому завданню сприятиме попередня експертиза, обов'язок по проведенню якої можна покласти на органи виконавчої влади.

Проведення структурованого регіонального моніторингу могло б помітно підняти престиж регіональної політики, посилити об'єктивність, значимість і наукову доказовість пропонованих рішень в сфері державного регулювання територіального розвитку.

З метою формування належної системи моніторингу, необхідно вжити наступні заходи:

нормативно закріпити поняття «моніторинг регіональної ситуації та регіональних проблем», з чітким зазначенням на обов'язковість використання результатів цього моніторингу при обґрунтуванні та проведенні внутрішньої (регіональної і національної) політики, а також при обґрунтуванні та проведенні загальноукраїнських реформ;

сформувати приблизний перелік параметрів регіональних ситуацій і найбільш типових регіональних проблем для коригування існуючої загальнодержавної системи статистичної звітності та інформації;

перевірити галузеві і проблемно-ситуативні бази даних на предмет наявності в них інформації, яка може бути використана для цілей регіонального моніторингу;

обрати одну з двох організаційних моделей створення та функціонування регіонального моніторингу: централізовану (з'єднання первинних потоків інформації в єдиному загальноукраїнському центрі) або централізовано децентралізовану (збір та обробка первинних потоків інформації в регіональних та галузевих центрах з передачею в єдиний загальнодержавний центр).

визначити процедури та сформувані технології моніторингу, засновану на поєднанні збору, обробки та аналізу статистичної інформації з проведенням соціологічних обстежень;

визначити основні інститути, що здійснюватимуть моніторинг та покласти обов'язок контролю за такою діяльністю на центральні органи виконавчої влади;

передбачити джерела фінансування діяльності з моніторингу.

Здійснення системи моніторингу регіональних ситуацій і проблем дасть змогу провести комплексний аналіз регіональної політики держави, визначити найбільш суттєві досягнення та прорахунки такої політики та вдосконалити механізм її реалізації. Все це в кінцевому результаті призведе до позитивних змін безпосередніх умов життя людей та створення сприятливих можливостей задоволення їх життєвих потреб (поліпшення умов праці та побуту населення, природного середовища, створення та зміцнення умов, що забезпечують безпеку громадян, охорону їх прав, задоволення їх духовних потреб тощо).

Бібліографічний список:

1. Алаев Э.Б. Социально-экономическая география. Понятийно-терминологический словарь. М.: Мысль, 1983. – 348 с.
2. Артоболевский С.С. Региональная политика в развитых странах Европы: теоретические, методологические и прикладные аспекты. Автореферат на соискание учёной степени д. г. н. М. . ИГРАН, 1992. – 44 с.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>
4. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.
5. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – Ст. 548.

В статье рассмотрены понятие, основные принципы и цели региональной политики. Определены основные инструменты реализации региональной политики в Украине, предложены меры по повышению эффективности региональной политики, в том числе создание системы мониторинга такой политики на уровне государства.

In article the concept, the basic principles and the purposes of regional policy are considered. The main instruments of implementation of regional policy in Ukraine are determined, measures for increase in efficiency of regional policy, including creation of system of monitoring of such policy at the level of the state are proposed.

Стаття надійшла до редколегії 24.11.2016

УДК 321.015:323.22/.28(73)

Милосердна І. М., НУ «ОЮА»

СИСТЕМА ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ ЯК УМОВА СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ: АМЕРИКАНСЬКА МОДЕЛЬ

Стаття присвячена аналізу проблеми політичної влади в США як складової розвитку політичного процесу. В статті досліджується питання конституційного закріплення системи стримування та противаги гілок влади в американській традиції.

Сполучені Штати Америки представляють собою країну, яка пройшла довгий шлях становлення своєї державності та розбудови демократії. Це стало можливим завдяки різним подіям, але головною умовою було – впровадження чіткого розподілу повноважень органів держави, що стало запорукою здійснення ефективного політичного правління й сьогодні.

Ще батьки-засновники США ставили перед собою мету впровадження такої системи управління, яка, на їх думку, була б найкращою. Так, навіть Дж. Медісон зазначав, що під час вироблення системи управління, завдання якої полягає в тому, щоб одні люди керували іншими та найбільша складність полягає в наступному: перш за все потрібно зробити так, щоб ті, хто управляє, могли

контролювати керованих, а потім – змусити керуючих контролювати самих себе.

Метою даної статті є дослідження конституційного закріплення системи стримування та противаги гілок влади в американській традиції.

Науковому вивченню американської політичної влади та системи стримувань та противаг присвятили свої праці багато науковців серед яких можна відмітити Р. Даля, Дж. Медісона, Дж. Геллапа, Дж. Уїлсон, І.А. Алебастрова, В.В. Соґріна, Ю.Г. Сумбатян та інші.

Щодо демократичності американської держави, хотілося б відразу звернути увагу на те, що в сучасній політичній науці немає однозначної думки про дійсну демократію в США. Існує позиція щодо того, що американська держава представляє собою оплот демократичних принципів. До авторів, що відстоюють таку позицію можна віднести Р. Даля, який переконаний в тому, що між Сполученими Штатами і зразковою демократією – дистанція якщо не величезного, то великого масштабу. Один з найвагоміших аргументів Р. Даля полягає в тому, що багато його співгромадян не мають достатньої компетенції у питаннях політичного правління, а тому їх демократичний вибір здійснюється за натхненням і піддається масовій та ефективній маніпуляції з боку професійних політиків. Тому стверджувати, що політичне правління в США відповідає дійсній, заснованій на компетентному виборі волі більшості, було б перебільшенням. Але Р. Даль тим не менше переконаний, що в США наявна якщо не зразкова, то принаймні «реальна демократія», тобто така, яка тільки й може бути досягнута в існуючих історичних умовах. Реальній демократії, яку Р. Даль також іменує поліархією, притаманні шість головних ознак: регулярна, здійснювана по волі виборців змінюваність посадових осіб; вільні, чесні, вибори, які часто проводяться; свобода слова; альтернативні джерела інформації та вільний доступ до них; свобода освіти й автономія громадських об'єднань; загальні цивільні права [9].

На думку В.В. Соґріна, демократичні форми зародилися в Північній Америці вже у колоніальний період, але оформилися в систему тільки з утворенням Сполучених Штатів. У подальшому ця система постійно оновлювалася, при чому час від часу зміни носили радикальний характер. У цілому ж історія американської